

full d'assessorament *de* *l'escola de pares de la* **FaPaC**

HIPERACTIVITAT. (I)

Quan els pares expliquen les conductes del seu fill hiperactiu, en general diuen que és un nen que es mou molt, inquiet, fins i tot quan està assegut, i també el seu dormir és més agitat.

La mare sol recordar que ja es movia molt durant l'embaràs, i que ha estat així des de sempre.

Santiago Rosales, en un article sobre hiperactivitat destaca, en el seu titular, el següent:

" Torbellinos de pocos años. Recientes estudios desvelan el origen de la hiperactividad y alejan la culpabilidad de padres y maestros".

Una altra frase que destaca del seu article és: "Son niños rebeldes, muy inquietos y tienen una dificultad para concentrarse".

Però, concretament, què hi ha darrera de la hiperactivitat? Intentarem donar resposta en aquest full.

1. COM S'ANOMENAVA ABANS AQUESTA DIFICULTAT?

Abans es parlava de disfunció cerebral mínima, però en els estudis que s'han realitzat sobre el nen hiperactiu no s'ha trobat cap disfunció mínima, per la qual cosa es va deixar d'utilitzar aquest terme i es va començar a parlar de síndrome hipercinètic (excessiu moviment), ja que la base de les dificultats es considerava que estaven en el moviment.

Si ens fixem en la frase de Rosales abans citada (nens rebels, inquiets i que tenen una dificultat per a concentrar-se), observem que el síndrome hipercinètic no defineix exactament les dificultats que presenta un nen hiperactiu, ja que, a més a més del moviment excessiu, el nen presenta un dèficit en l'atenció (factor que influenciarà en el seu rendiment acadèmic). Per tant, el terme clínic que s'utilitza actualment és **transtorn de dèficit d'atenció per hiperactivitat**.

Efectivament, és un trastorn perquè afecta al desenvolupament de l'infant. I per poder fer un tractament adequat, no solament s'ha d'actuar sobre les dificultats que presenta en el moviment, sinó en les altres àrees afectades, especialment l'atenció (d'aquí la importància de definir exactament el problema).

2. DEFINICIÓ

Per explicar-ho d'una manera senzilla, direm que és un trastorn del desenvolupament, i que la manera habitual de comportar-se que té el nen es caracteritza principalment en una gran inquietud i una manca d'atenció. Per simplificar, parlarem de nen hiperactiu, però hem de tenir en compte que també ens estem referint a les dificultats d'atenció.

3. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DEL NEN HIPERACTIU.

Hem dit que és un transtorn del desenvolupament, per tant, els problemes que presenti el nen han de començar a donar-se abans dels 7 anys.

Estadísticament, hi ha entre un 1% i un 5% de nens que pateixen aquest trastorn (respecte a la població general); això vol dir que hi ha molts nens afectats, així com les seves famílies, ja que, com veurem més endavant, les persones que conviuen amb l'hiperactiu pateixen unes relacions tenses amb ell, sobre tot les mares, que acaben més estresades.

Hem parlat de nen hiperactiu, però aquest és un trastorn que afecta també a les nenes, si bé la proporció és de cada 10 afectats, 1 és nena.

Insistim en la idea de què, al ser un trastorn del desenvolupament, tant la hiperactivitat com la dificultat d'atenció s'han de donar any rera any, i començar en el període de la primera infància (entre 0 i 6-7 anys).

Aquestes dificultats es poden detectar fàcilment, però sovint es detecten quan el nen s'incorpora per primera vegada a l'escola (la informació que pugui aportar el mestre serà força important per identificar el trastorn).

Descrivim a continuació les característiques generals del nen hiperactiu, i ho farem segons les diferents àrees de desenvolupament del nen (àrea motora, àrea afectiva, àrea cognitiva i àrea social).

3.1. Àrea del moviment (motora)

L'hiperactiu es mou excessivament, molt més que els demés, fins i tot al dormir i quan està assegut. La característica principal d'aquest moviment excessiu és que no és apropiat al moment en què es produeix (això podria explicar perquè a classe el nen presenta conductes que afecten el funcionament normal de tota la classe).

Pot córrer, saltar, etc., en moments no apropiats; també a la taula, a l'hora dels àpats, quan va de visita, mira la TV o en qualsevol situació en què el nen ha d'estar en una posició més sedentària, o estar assegut, presenta aquest moviment excessiu no adequat a l'ocasió. De vegades pot controlar l'excessiva mobilitat en llocs o moments desconeguts per a ell, però en general el comportament motor serà excessiu en qualsevol moment.

Aquesta hiperactivitat està relacionada a una excessiva impulsivitat en els seus actes. I aquesta impulsivitat fa que els nens hiperactius siguin més feixucs, ensopeguin sovint i caiguin, per tant, tenen un risc més elevat de patir accidents. També aquesta excessiva mobilitat pot repercutir en dificultats a l'hora de practicar algun esport.

3.2. Àrea del coneixement (cognitiva)

Les característiques principals que afecten a l'àrea cognitiva del nen hiperactiu són les conductes impulsives i la manca d'atenció.

Les conductes impulsives faran que el nen reclami, necessiti recompenses immediates a les seves accions; aquest "estil" impulsiu farà que el nen vulgui resoldre les situacions al moment, que actuï de forma ràpida, de manera que serà molt fàcil que s'equivoqui.

Sovint farà les coses de pressa i malament, sense pensar en les conseqüències, com per exemple

els deures. Aquesta impulsivitat també es pot manifestar en formes de mentides i fins i tot en conductes agressives, tot i que aquestes, en general, no són malintencionades.

L'atenció té un gran enemic: la novetat. El nen es distrau fàcilment, perquè li costa resistir-se a la distracció. A més a més, l'atenció requereix centrar-se en un estímul concret, durant un temps determinat, planificar la tasca a realitzar, fer-la per passos, i el nen hiperactiu té dificultats per planificar la tasca, per organitzar-se.

Això farà que es cansi desseguida i deixi les feines sense acabar, o mal acabades, i passi a fer-ne una altra (sovint està més temps fora de la feina del que es requereix per realitzar-la, però si se'ls ajuda més directament poden millorar).

Altres dificultats que presenten en el coneixement són problemes de percepció, sobre tot de l'anomenada figura-fons, la qual repercuteix directament en l'aprenentatge de la lecto-escritura.

La memòria és una altra àrea afectada. Sovint el nen hiperactiu s'oblida de les seves feines, dels deures, perd fàcilment el material escolar (llapis, gomes) i també roba (guants, bufandes) i altres coses.

En general, podem dir que el rendiment acadèmic del nen hiperactiu es veurà afectat, sobre tot perquè els mètodes d'aprenentatge es basen en l'atenció i la memòria.

3.3. Àrea afectiva.

Els sentiments del nen hiperactiu també es veuen afectats degut a les seves dificultats. Ja hem esmentat que necessiten ser recompensats de les seves accions de forma immediata; això farà que reaccionin malament (rebequeries, enrabiades) i s'irritin si no obtenen la recompensa desitjada.

L'humor d'aquests nens es força variable, i en general, el seu autoconcepte és baix.

3.4. Àrea social (les relacions amb els companys i adults del seu entorn).

Són nens que intenten fer amics, per tant, es poden mostrar agradables, inicien les relacions i parlen molt, però no escolten.

A més a més, els agrada manar, establir les pròpies regles dels jocs, s'enfaden ràpidament i jugar amb ells pot ser fastigós pels altres.

La seva impulsivitat destorba tant als companys com als adults, i això pot produir que els companys el rebutgin (fet que afecta a l'autoestima del nen hiperactiu).

Com podem observar, totes les característiques descrites del trastorn de dèficit d'atenció per hiperactivitat afecta al normal desenvolupament del nen, a la seva personalitat, a les relacions amb els altres i també al rendiment acadèmic.

4. PERQUÈ UN NEN ES HIPERACTIU?

No es pot parlar d'una sola causa, sinó d'una confluència de factors que defineixen el nen hiperactiu. No obstant això, destacarem els fonamentals:

- factors genètics:

En estudis realitzats a nens hiperactius s'ha trobat que entre un 20% i un 35% d'aquests també ho havien estat els pares durant la infantesa (Gargallo López, 1991).

- factors ambientals:

Tot i que el plom ambiental no és un factor exclusiu per al trastorn hiperactiu, actualment se sap que el plom és tòxic per a la persona i moltes investigacions aporten que el plom pot provocar problemes cognitius o conductuals en el nen d'edat escolar o, si més no, contribueix a ells (el plom és una substància present al nostre entorn que s'extén per l'expulsió de residus de vehicles, màquines, fàbriques; també està present en les escombraries, aigua, alguns vegetals (sobre tot propers a les carreteres) i també en productes enllaunats i segellats amb plom).

- factors psicològics i socials

No és exclusiu del nen hiperactiu que el seu entorn sociocultural sigui baix, però sí que podem trobar una relació entre entorn sociocultural baix i hiperactivitat; també pot influir un entorn familiar desestructurat (maltractaments, divorci, separació, etc).

El propi nen pot presentar unes característiques en la seva personalitat que podem anomenar de "temperament difícil"; aquest temperament ocasiona un efecte en la família (mares estressades, sempre pendents i vigilants, de vegades poden reaccionar malament, amb tensions, la qual cosa pot influir com un element mantenidor del trastorn).

Un ambient acollidor i relaxat, basat amb l'afectivitat, pot influir positivament en l'evolució del nen hiperactiu.

- factors biològics:

L'article al qual hem fet referència a l'inici d'aquest full allunya la possibilitat de què els factors familiars siguin els desencadenants de la hiperactivitat (no obstant això, l'entorn familiar, així com l'escolar, són molt importants perquè es dongui una evolució positiva del nen/a hiperactiu).

En l'esmentat article, Rosales cita un estudi del doctor Zametkin, el qual ha pogut constatar que els nens hiperactius presenten una alteració en el metabolisme de la glucosa, alteració que pot ser la principal causa d'aquest trastorn, encara que no l'única.

La glucosa és una font d'energia per a les cèl·lules cerebrals força important, i una disminució d'aquesta font d'energia significa que els nens hiperactius la utilitzen menys que els que no ho són. Les àrees cerebrals més afectades d'aquesta disminució són les àrees frontals (que són les que regeixen l'atenció i el moviment).

Autor del text: Ricard Montalban